

ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені Г. С. Сковороди
КАФЕДРА ІСТОРІЇ І КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ З УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ

Збірник наукових статей

Випуск 11

Переяслав-Хмельницький

2000

ББК 63.3 (4УКР) я-43

Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей.
Переяслав-Хмельницький, 2000. – Вип. 11. – 154 с.

Збірник наукових праць зареєстровано Вищою атестаційною комісією України як фахове видання із спеціальностей "Історичні науки" (Див.: Бюлетень ВАК України. – 1999. – №6. – С. 30).

Рецензенти: д.і.н., проф. П. В. Михайлина, д.і.н., проф. С. С. Троян, д.і.н., проф. А. І. Черній

Редакційна колегія: Борисенко В.Й., доктор історичних наук, професор, Шевчук В.П., доктор історичних наук, професор (редактор), Щербак М.Г., доктор історичних наук, професор, Шаповал Ю.І., доктор історичних наук, професор, Гордієнко Л.М., доктор історичних наук, професор, Коцур В.П., доктор історичних наук, професор (заступник редактора).

Рекомендовано Вченою радою Переяслав-Хмельницького державного педагогічного інституту ім. Г.С. Сковороди

Матеріали збірника присвячені актуальним проблемам вітчизняної історії з найдавніших часів до наших днів. Висвітлюється соціально-економічний, політичний та культурний розвиток України в цілому та окремих її регіонів. Чільне місце відводиться аналізу української та радянської історіографії, творчої спадщини вчених-істориків.

Для викладачів, аспірантів, студентів.

The materials of the collection are dedicated to present-day problems of home history from ancient times to our days, to the social, economic, political and cultural development of Ukraine as a whole and of its separate regions. Particular attention is given to the analysis of the Ukrainian and Soviet historiography, the creative heritage of historians.

For professors, post-graduates, students.

ISBN 966-7577-55-4

©Кафедра історії і культури України
Переяслав-Хмельницького державного
педагогічного інституту ім. Г.С. Сковороди, 2000
© Видавництво "Золоті литаври", 2000

ЗМІСТ

1. <i>Коцур А.</i> Українська державницька ідея початку ХХ ст. та її наукова популяризація	7
2. <i>Пивоваров С.</i> Давньоруський Кучелмин і питання його локалізації	23
3. <i>Возний І.</i> До проблеми генези торгово-ремісничих посадів давньоруських міст	35
4. <i>Масан О.</i> Німецький орден в степах України?	47
5. <i>Щербак Н.</i> Русифікаторська політика царизму у Правобережній Україні в сфері освіти (друга половина ХІХ ст.)	60
6. <i>Гнатчук О.</i> “Общество руських женщин” на Буковині	67
7. <i>Коцур В.</i> Профспілки в тоталітарному суспільстві 1920-ті – 30-ті рр.: історіографія.....	76
8. <i>Хмельницька Л.</i> Фрмування непівської системи управління промисловістю України на початку 20-х рр.	95
9. <i>Коцур Н.</i> Соціальне становище міського населення України в умовах непу (історіографія)	100
10. <i>Любченко О.</i> Висвітлення політичних подій в кінці 20-х – початку 30-х рр. ХХ ст. у радянських періодичних виданнях	110
11. <i>Коцур Г., Пиріг О.</i> Стан наукової розробки та періодизація історіографії НЕПу в Україні	121

декана, професорів, що були раніше виборними, стали за новим статутом призначуваними, до того ж головна увага приділялась політичній благонадійності. Навчання у вищих навчальних закладах України велось російською мовою.

Рідна мова була вигнана не лише зі шкіл та вузів, а й з усіх державних установ. Діловодство і навіть проповіді в церквах на Правобережній Україні велися російською мовою. Щоб успішніше проводилась політика русифікації, чиновникам-великоросам, що працювали в цих губерніях, почали платити за це офіційно. Законами від 21 листопада 1869 та 13 червня 1886 рр. їм вводились надбавки до зарплати від 20 до 50% (варто зазначити, що на шкільну адміністрацію Правобережної України "Положение о 50% прибавке денежного содержания лицам русского происхождения", було поширене ще в 1864 р. за вказівкою Олександра II).

Ці закони діяли аж до початку XX століття. Насильно впроваджуючи російську мову, як важливий засіб русифікації Правобережної України, і намагаючись викоринити там все польське, самодержавство нанесло велику шкоду розвитку української школи, української культури.

Джерела та література

1. Агафонов В.К. Заграничная охранка. – Петроград: Книга, 1918. – 310с.
2. Гриценко М.М. Великодержавна політика царського уряду в питанні освіти трудящих України // Український історичний журнал. – 1968. – №7. – с.51-56.
3. Лемке М. Эпоха цензурных реформ 1859-1865 годов. – СПб., 1904. – 512с.
4. Малюк М. Пилип Морачевський. Спроба портрета на тлі заборон українського слова // Неопалима купина. – 1993. – №1. – с.55-74.
5. Огієнко І. Українська культура (Коротка історія культурного життя українського народу). – К. 1991. – 272с.
6. Первая всеобщая перепись населения Российской империи 1897 г. Издание Центрального Статистического Комитета Министерства внутренних дел. (Под ред. М.А.Тройницкого). – т.8. – СПб., 1903.
7. Савченко Ф. Заборона українства 1876 р. До історії громадських рухів на Україні 1860 – 70 рр. – Київ – Харків, 1930. – 415 с.
8. Сборник постановлений по Министерству Народного Просвещения. – т.4. – СПб., 1871.
9. Украинский вопрос. – М., 1915. – 162с.
10. Щербак Н.О. Національна політика царизму на Правобережній Україні (друга половина XIX – початок XX століття). – К.: ІЗМН, 1997. – 92с.

Tsarism policy of Russification in the Rightbank Ukraine in the sphere of education (second half of the XIX c.) is emphasized.

Оксана Гнатчук
(Чернівці)

“ОБЩЕСТВО РУССКИХ ЖЕНЩИН” НА БУКОВИНІ

В статті досліджується діяльність “Общества русских женщин” на Буковині в кінці XIX – поч. XX ст.

“Мірою культури всякого народу може служити то, як той народ обходиться з жінками...”, писав Іван Франко [9, с.210]. Тому поступ цивілізації залежить у великій мірі від суспільного значення жінки, поваги до неї і пошани.

Особливо загострюється жіноче питання в умовах національного гноблення одного народу іншим, коли людині доводиться боротися не лише за свої права в суспільстві, але й за те, щоб не втратити свої національні корені, тобто за те, що націю робить нацією, а народ народом. Соціальне та політико-правове становище українців Буковини в кінці XIX- на початку XX ст. було надзвичайно важким. У 70-80-ті рр. XIX ст., спостерігаємо зародження і перші кроки українського національного руху, який породжує активну діяльність перших українських товариств формування народовської, москвофільських суспільних течій, вихід українства на арену політичної боротьби. Саме в цей період активізується і жіночий рух на Буковині, який ми трактуємо як важливу складову національного руху українців. Першою організацією українок Буковини було товариство “Мироносиці”, створене при греко-католицькій церкві в Чернівцях у 1886 р. Головою товариства було обрано Наталію Шанковську, секретаркою - Катерину Чертенко-Костецьку. Товариство носило клерикально-філантропійний характер.

Середину 80-х-90-ті роки XIX ст. в історії національного руху українців Буковини небезпідставно вважають дослідники особливим періодом. Саме в цей час відбулися важливі зміни, головним змістом яких стало розмежування між москвофілами і народовцями в культурно-освітніх, політичних, молодіжних товариствах та перетворення українства в реальну силу на політичній арені краю. Це був переломний момент, який здійснив чималий вплив на подальший розвиток національного руху [4, с.185].

В середині 90-х років на Буковині москвофіли роблять відчайдушні спроби активізувати своїх прихильників, залучити на свій бік також українців [4, с. 222]. Результатом цих зусиль і було заснування другої жіночої організації на Буковині “Общества русских женщин”.

“Общество руських женщин” було засноване в 1894 р. з ініціативи москвофільської родини Геровських. Очолила товариство дружина судді - Алексія Геровська, заступницею її була Марія Матковська. До управління товариства входили здебільшого дружини громадсько-політичних діячів Буковини, що мали москвофільські погляди.

З другої половини 1880-х рр., коли народовці здобули перемогу над москвофілами на Буковині у культурному товаристві “Руська Бесіда” і політичному товаристві “Руська Рада”, головне політичне товариство москвофільського напрямку “Общество Народна Рада” в 1895 р. почало видавати тижневик “Буковински вѣдомости” (1895-1899 рр.), друкований орган цього товариства. Редактором його був В. Козаришук, збирач гуцульських народних пісень журналіст і письменник. У передовій статті першого номера газети “Наши цили і стремленія” зазначалося, що москвофіли проголошують мирне співіснування з сусідами і єдиновірцями румунами (волохами), незалежність Буковини, як окремого краю, від Галичини, а також “оборону рідного руского язика” і слов’янського письма та церковно-етимологічного правопису [6, с. 168]. З цієї газети дізнаємося найбільше про діяльність жіночого товариства “Общество руських женщин”.

На відкриття цього товариства була запрошена молода буковинська українська письменниця О. Кобилянська, уже на той час відома першими своїми творами, в яких знаходимо виразні феміністичні ідеї. О. Кобилянська виголосила при відкритті цього товариства доповідь: “Дещо про ідею жіночого руху”, виклавши у ній досить докладно свої феміністичні погляди. Безперечно, виступ письменниці при заснуванні “Общества...” допоміг цьому жіночому об’єднанню представити себе надзвичайно вигідно в українському суспільстві.

“Общество руських женщин” у своїй програмі висунуло на перший план доброчинні та деякі просвітницькі завдання, задекларувавши не заглиблюватись особливо у міжнаціональні питання, а також не обмежувати права членства в ньому жінок всіх віросповідань.

Статут цього товариства більш об’ємний, ніж Статут “Мироносиць”. Він містив 39 параграфів. Мета товариства значно відрізнялася від цілей товариства “Мироносиць”. Організація жінок ставила перед собою мету піднесення культури і просвіти між жінками руської (української) народності на Буковині. “Поднесенє культуры въ загалѣ, а въ частности поднесенє просвѣты межи женщинами русской народности на Буковинѣ, дальше поддержка сиротъ и поднесенє промысла домашнаго”, - зазначалося у Статуті [8, с. 1].

Новозасноване товариство намагалося досягти цієї мети такими шляхами:

а) переконувати батьків відсилати своїх дітей до школи; б) наданням стипендій, премій та інших матеріальних допомог; в) розповсюдженням і виданням книг, листів, газет та ін.; г) заснуванням народних шкіл, курсів для домашнього промислу та ін.

Так само, як і в Статуті "Мироносиць", у Статуті "Общества руських женщин" вказуються матеріальні засоби для досягнення мети. Вони склалися з внесків членів товариства, з різних пожертв на користь товариства, із зібрань у результаті проведених заходів тощо.

За Статутом, товариство складалося: "... изъ членов основательныхъ, порядочныхъ, спомогательныхъ, почетныхъ и корреспондентовъ..." [8,с.2].

Членами "основательными", за Статутом, вважалися ті, котрі складуть для Товариства одноразову грошову суму "найменьше 25 зл.р. а. в. и то наразъ або в пять разяхъ"; членами "порядочными" могли бути ті жінки, які зобов'язувалися діяти в інтересах товариства, також сплачували "рочну таксу найменьше 2 зл.р. а. в."; членами "спомогательными" були ті, хто сплачував "рочно найменьше 1 зл.р. а. в."; членами "почетными" могли бути жінки або чоловіки, "котри положили особи заслуги около осягненья целей Общества"; членів-кореспондентів призначав центральний виділ (керівний орган) для "поддержанья целей Общества на провинции" [8,с.2-3]. За невчасну сплату внесків члени товариства виключалися з нього.

Проте вирішальний голос, активне і пасивне право вибору мали не всі члени товариства, а лише ті, які були основними членами товариства або кореспондентами, всі інші мали дорадчий голос.

У Статуті також вказувалось, що товариством керують загальні збори і центральний виділ, визначалися терміни скликання зборів. Статут містив такі положення: а) вибори голови та інших 10 членів центрального виділу; б) вибори комісії (3 члени) для ведення рахунків і бібліотеки товариства; в) "советованье надъ интересами Общества и принятые меръ для осягненья цели Общества"; г) затвердження бюджету на наступний рік і розподіл для стипендій та допомог [8,с.5].

Загальні збори повинні були розв'язувати важливі питання діяльності товариства, спрямовувати його членів на досягнення поставленої мети.

Діяльності центрального виділу спеціально було присвячено чотири параграфи статуту, де зазначалися питання щодо складу та обов'язків. Серед прав центрального виділу, зокрема, зазначалося право вибрати собі "помочь изъ мужчинъ, состоящихъ членами основательными або спомогательными Общества, секретаря, касіера або бібліотекаря" [8,с.6]. Такі члени мали право лише дорадчого голосу на зборах і не могли вносити якісь пропозиції.

Серед обов'язків центрального виділу було: приймання у члени товариства, вирішення справ товариства, які не розглядаються на

загальних зборах, звіт на загальних зборах про свою діяльність тощо. У параграфі 17 зазначалося, якими коштами володіє товариство. Цікаво, що у Статуті зазначалося, що вразі припинення діяльності майно товариства повинно було перейти до Товариства ім. М. Качковського у Львові й до товариства "Просвіта" порівну [8, с. 7-8].

На відміну від Статуту товариства "Мироносиць", у Статуті "Общества руських женщин" були параграфи, присвячені філіям товариства, які воно мало право засновувати у кожній громаді на Буковині. Щодо цілей, членства, прав, обрання виділів філій, обов'язків тощо, то вони майже не відрізнялися від основних статутних положень товариства.

Першого року свого існування до "Общества руських женщин" належали 91 жінка та 41 чоловік (останніх приймали для масовості) [7, с. 57].

Відомо, що членом цього товариства була відома на той час письменниця, учителька з с. Раранча Є. Ярошинська.

До складу виділу товариства в 1895 році входили: Катерина Чеховська – голова, Марія Матковська – заступниця голови, Климентина Калитовська – господарка, Євфрозина Галіп з Брідка – контролерка, Ольга Калитовська – касирка, Наталія Шкурган – секретарка, Ольга Кобилянська – завідувача бібліотекою, Ольга Калужняцька, Олена Дробот, Єлена Боканче і Стефанія Велегорська як виділові члени.

За час свого існування товариство відкрило дівчачу бурсу, яка мала впливати в москвофільському дусі на молодь, а згодом – "для виявлення якоїсь конкретної діяльності – кравецьку роботу" [1, с. 831]. Повідомлення в періодичній пресі, зокрема в газеті "Буковинські відомості", що була москвофільського спрямування містили інформацію про діяльність товариства і носили піднесений характер. Після кожного повідомлення про діяльність товариства розміщувались заклики типу: "Дай Боже, щоб те молоденьке товариство як найпрекрасніше розвивалось, а всі руські жінки Буковини повинні собі за обов'язок патріотичної честі взяти – вступ в ряди членів товариства [2, 1895, №1, с. 4].

Товариство відразу взялося за добродійницьку працю в домі народного письменника і державного радника Калитовського, подарували 31-ій дівчинці теплий одяг [2, 1895, №1, с. 4].

Пізніше в приміщенні товариства була розташована читальня, а також безкоштовна школа крою та шиття для бідних дівчат міщанського роду. Товариство було підтримане громадськістю Буковини, зокрема директором Чернівецького міського театру п. Ранценгофом, який обіцяв віддати прибуток від вистави на користь товариства [2, 1895, №9, с. 4, №10, с. 5].

Товариство постійно отримувало пожертви на своє існування [2, 1895, №11, с.4; №23, с.4], [2, 1895, №32, с.3]. Невдовзі воно змогло винайняти велику кімнату на вул. Крайової палати (Landhausgasse) №13 і зайнялося закупівлею усього необхідного для облаштування школи крою і шиття [2, 1895, №15, с. 4].

Школа крою та шиття була відкрита 1(13) травня 1895 року. В ній одразу почали навчання троє дівчат міщанського роду під фаховим керівництвом Шушковської. Учениці повинні були спочатку навчитися в школі майстерності крою та пошиття білизни. Правда, за умови, що кількість учениць побільшає, школа повинна була би займатися і іншими кравецькими справами [2, 1895, №18, с.3]. В травні місяці 1895 р. у школі товариства займалося вже 12 дівчат [2, 1895, №21, с.3-4], а в серпні 1895 р. їх було вже 19 [2, 1895, №28, с.2], у жовтні 1895 р. - 25 [2, 1895, №38, с.2].

У червні 1895 року товариство через газету "Буковинські відомості" сповіщало про майбутні загальні збори, повідомлявся також їх порядок денний. Доводилося до відома громадськості і про те, що товариство "Просвіта" (у м. Львові) подарувало бібліотеці "Общества руських женщин" на Буковині 57 примірників своїх видань, одну географічну карту Галичини і вісім портретів [2, 1895, №24, с.3].

Повідомлялось в "Буковинських відомостях" також, що Кліментина Калитовська та Ольга Калитовська збираються вийти зі складу виділу, оскільки не можуть себе посвятити діяльності товариства в тій мірі, в якій би вони цього хотіли [2, 1895, №27, 3].

19 липня 1895 року правління товариства звернулося до Краєвого управління Буковини про дозвіл на проведення товариством загальних зборів [3, Ф.3, Оп. 1, Спр.6614, с.1] і 10(22) липня 1895 року вони відбулися. Головувала на зборах голова товариства Марія Матковська, а секретарем було обрано доктора богословія Чернівецького університету Касіяна Богатирця. На зборах було проаналізовано діяльність виділу, прийняті зміни в Статуті, зокрема вказувалось, що на випадок закриття товариства, майно його повинно було перейти у фонд стипендійних допомог для бідних буковинських руських дівчат, який буде підпорядковуватись управлінню - буковинській краєвій раді. Були обрані нові члени до нового виділу: Катерина Чеховська – голова, Марія Матковська – заступниця голови, Євфрозина Галіп – контролерка, Аспазія Андрійчук – касирка, Стефанія Велегорська – секретарка, Ольга Кобилянська – завідувача бібліотекою, а також члени виділу: Амалія Ферлієвич, Аспазія Барбир, Берта Левицька [2, 1895, №28, с. 1].

Згодом краєвий уряд дав підтвердження на зміни в Статуті, про які було вирішено на вищезгаданих загальних зборах [2, 1895, №40, с.3].

Маючи в школі крою і шиття уже 25 дівчат, товариство задумувало курси “вишніх робіт” (гафтування на шовку, артистичні вишивки, малювання на атласі) [2, 1895, №38, с.2]. У 1896 році товариство розширило діяльність у школі крою та шиття – в ній вже було дві машини для шиття.

Одночасно розвивалася і просвітницька діяльність товариства. Дівчата вчилися писати і читати на своїй рідній мові. Збагатилася і бібліотека, яка давала змогу розширити знання дівчат. Новим у діяльності “Общества русских женщин” став той факт, що дівчата почали давати театральні виступи в кімнаті товариства. Костюми до вистав шили вони самі. Планувався виступ дівчат на користь товариства в чернівецькому німецькому театрі [2, 1896, №8, с. 3].

Виділ “Общества русских женщин” посилав представниць товариства К. Чеховську та М. Матковську до Митрополита, щоб подякувати за його внесок на користь товариства. Він гарно прийняв їх і запевнив, що всі народності православної церкви однаково дорогі для нього і симпатичні. Після цього представниці товариства відвідали о. архимандрита Репту, який теж їх гарно прийняв і просив зарахувати в допоміжні члени товариства [2, 1896, №11, с.3]. Потрібно відзначити, що серед тих, хто на основному робив пожертви на користь товариства здебільшого спостерігаємо представників духовенства [2, 1896, №17, с.3].

Школа крою та шиття, заснована при товаристві, розвивалася з кожним роком. Жіночі костюми, що їх шили дівчата зі школи, відзначалися високою якістю, гарно була організована робота по вишиванню і гафтуванню. Товариство навіть сподівалося влаштувати виставку ручних робіт своїх членів. Для заохочення виділ платив ученицям за найкращу роботу з гафтування і за вишивки премії [2, 1896, №18, с.3]. Це свідчить про те, що справи матеріальні товариства були зовсім непогані. З метою увіковічнити працю в школі крою і шиття п. Келлер, відомий артист і живописець, зробив фотографію, де були зображені учениці разом зі своєю наглядачкою М. Матковською [2, 1896, №22, с.3].

У липні 1896 року школа крою і шиття відновила свою роботу після двомісячних канікул. Було прийнято на роботу нову вчительку, крім М.Матковської, п. Манескул – кравчиню з великим досвідом [2, 1896, №33, с.3].

Згодом “Буковинські відомості” сповіщали, що відбулися заміни в складі виділу, а саме : контролеркою була вибрана Аспазія Андрійчук, бібліотекаркою Аглаю Левицьку, господаркою – Євгенію Жуковську. Оновлений виділ планував влаштування кількох вечорниць з відчитами, декламаціями, вокальними виступами [2, 1896, №37, с.3].

В 1897 році головою товариства стала Алексія Геровська. Голова виділу влаштувала ученицям подарунки на коляду [2, 1897, №50, с.3].

Діяльність "Общества руських женщин" у цьому році не відзначалася, як довідуємося з преси особливою активністю. В основному це були збори пожерв на добродійні цілі [2, 1897, №4, с. 3; №5, с. 3; №7, 3; №10, с. 3; №41, с. 3].

Школа крою і шиття, керуючись досвідом попередніх років, в 1897 році набрала менше учениць, хоч був великий вибір. Нагляд за школою вівся членкинями товариства почергово, фахова вчителька п. Ханінчак здійснювала нагляд через день [2, 1897, №39, с. 3].

У липні 1898 року знову відбулися загальні збори товариства, які прийняли до відома і одночасно схвалили відчити виділу, вибрали знову майже одноголосно (крім М. Матковської та О. Кобилянської) головою товариства Алексію Геровську. У виділ були вибрані: Аспазія Андрійчук – заступниця голови, Ольга Кисель-Киселевська – секретарка, Аглая Левицька – касирка, Стефанія Богатирець – контролерка, Клавдія Велегорська – завідувача бібліотекою, Єлена Дробот – господарка, а також членами виділу – Євгенія Жуковська, Гликерія Велегорська, Минодора Тофан і Маріанна Попович. У контрольну комісію було обрано Євгенію Драчинську, Марію Динчул, Олену Боканче [2, 1898, №28, с. 3]. Товариство представило звіт діяльності з вересня 1896 року, коли відбулися загальні збори товариства (про що свідчить повідомлення виділу в Краєве управління Буковини на проведення зборів) [3, Ф. 3, Оп. 1, Спр. 6865, с. 1] по липень 1898 рік. Скликані збори у грудні 1897 року відбутися не могли з приводу недостатньої кількості членів виділу. Останні збори проводились у складі: Алексія Геровська, Марія Матковська, Аспазія Андрейчук, Михайлина Жуковська, Гликерія Андрейчук, Аглая Левицька, Костянтина Браник, Євгенія Драчинська, Марія Данчул, Клавдія Велегорська, Євгенія Жуковська. В контрольній комісії – Дробот, Боканче, Малик. Очевидно атмосфера в товаристві не була спокійною. Протягом 1898 року із складу виділу вийшли М. Матковська та М. Жуковська. Хоча за звітний період товариство намагалось множити маєтність, обмежувати витрати до крайньої необхідності. Збагатилася бібліотека товариства, яку "Народний Дім" у м. Львові через закрите студентське товариство "Буковина" подарував товариству.

Товариство опікувалося бідними руськими дівчатами міщанського роду (за 1896-1898 рр. воно подарувало бідним дівчатам теплого одягу на суму 253 злр. а. в., які були зібрані добровільними внесками). Школу крою і шиття поперемінно відвідувало 20-26 учениць. У справі навчання учениць відзначився студент філософії Іларіон Тофань, який навчав їх Історії Руси, а також писати і читати по-руськи. Продовжив його справу Євгеній Жуковський. Крім того, лекції читали О. Осип Крушинський "Про початки руського письма в 1848 році", також про перших українських

письменників Західної України Маркіяна Шашкевича, Якова Головацького, Івана Вагилевича та ін. [2, 1898, №28, с.2-3].

Згодом заходами товариства відбулася театральна вистава у міському театрі. Прибутки повинні були піти на користь товариства [2, 1898, №28, с.3].

Таким чином, "Общество руских женщин" організувало курси краєзнавства та шиття для бідних дівчат міщанського походження, курси для неписьменних, проводило лекції, вечори, а також розпочало виробничо-комерційну діяльність. Члени товариства збирали серед селянок вишивки та і організовували їх збут [4, с.222]. Незважаючи на таку нібито бурхливу діяльність, це товариство працювало не на користь українського народу, а згодом набрало яскраво вираженої москвофільської орієнтації. Просвітницька робота звелася до пропагандистських заходів. Хоча товариство періодично виступало в пресі, стверджуючи, що воно не зачіпає політичного життя, а діє в напрямку піднесення і розвитку народної свідомості, щоб рускі жінки і дівчата були добрими дочками свого народу та ін. [2, 1895, №32, с. 2].

Очевидно, у відповідь на критику, що "Общество руских женщин" на Буковині провадить діяльність москвофільського спрямування, у газеті "Буковинські відомості" повідомлялося, що товариство не може вдаватися ні в яку критику політичної діяльності, чи то послів, чи країв, бо поставило воно ціллю найкориснішу за всі пусті слова - гуманітарну та просвітницьку діяльність [2, 1895, №28, с. 1].

Незважаючи на значну фінансову допомогу, через гострі суперечки між народолюбівцями і москвофілами товариство не змогло організувати широкої діяльності. "Сліпий фанатизм вбиває всі благородні почуття", - писала про пануючу в ньому атмосферу О. Кобилянська. Є. Ярошинська відмовилась очолити при ньому дівочий гурток, оскільки його соціальний склад (заможні верстви населення) не відповідав баченню нею ролі таких організацій [7, с.57].

Щодо часу припинення діяльності товариства то є декілька версій. Деякі дослідники стверджують, що це сталося в 1911 році у зв'язку з арештом родини Геровських [1, с.831; 7, с.57]. Інші дослідники називають роком закриття товариства 1910 рік. Зокрема, в рубриці "Новини з Буковини" газети "Народний голос" повідомлялося про припинення діяльності москвофільських товариств у Чернівцях. Там йшлося про те, що урядниками були проведені ревізії і було виявлено, що в москвофільських товариствах, які діяли в Чернівцях, були дуже низькі надходження з членських внесків, а орудували товариства, насправді, великими грішми. Уряд прийшов до переконання, що гроші надходять москвофільським організаціям від російського уряду. А якщо вони

приймають гроші від російського уряду, то очевидно на користь йому, а не шкоду нашої державі. Серед названих москвофільських товариств, що діяли в Чернівцях і які повинні були бути закритими, називалось й "Общество руських женщин" [5, 1910, №30, с. 5].

Отже, незважаючи на значну фінансову допомогу, через гострі суперечки народовців та москвофілів, товариству не вдалося розгорнути широкої діяльності. "Сліпий фанатизм вбиває всі благородні почуття", - написала про пануючу в товаристві атмосферу О. Кобилянська, виходячи з його членства.

Є. Ярошинська так само відмовилась очолити створений при ньому жіночий гурток, вважаючи, що його соціальний склад (переважно заможні верстви жіноцтва) не відповідав баченню нею ролі таких організацій.

Як бачимо, життя відсувало цю організацію на бік саме через несприйняття суспільством його москвофільського духу, який поступово став чужим для буковинців.

Джерела та література

1. Буковина, її минуле і сучасне / За ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. - Париж-Філадельфія-Детройт: Зелена Буковина, 1956. - С. 831-837.
2. Буковинські відомості, 1895-1899.
3. Державний архів Чернівецької області (ДАЧО). Ф.3 (Краєве управління Буковини).
4. Добржанський О. Національний рух українців Буковини другої половини XIX - початку XX ст. - Чернівці: Золоті литаври, 1999. - 574 с.
5. Народний голос, 1910.
6. Романюк М.М., Галушко М.В. Українські часописи Північної Буковини (1870-1940 рр.): Історико-бібліографічне дослідження. - Львів: Фенікс, 1999. - С. 167-171.
7. Савчук Б. Жіноцтво в суспільному житті Західної України (остання третина XIX ст.-1939 р.). - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1999.-280 с.
8. Статут Общества руських женщин на Буковині. - Чернівці, 1894. - 12 с.
9. Франко І. Жіноча неволя в руських піснях народних // Збір. Творів: У 50-ти т. - Т.26. - К.: Наукова думка, 1980. - С.210-253.

The activity of "Obschestvo Ruskych Zhenschyn" in the end of the XIX-th century - the beginning of the XX-th century is discussed.